

Monday, January 9, 2012

Πέντε Αντρες Εγραψαν για τον Ερωτα στην Ομίχλη

Θα πρέπει να πώ ότι νιώθω τυχερή κι ευλογημένη καθώς πέντε σπουδαίοι άνδρες από το χώρο της λογοτεχνίας, της δημοσιογραφίας και της πολιτικής διάβασαν το μυθιστόρημα «Ερωτας στην Ομίχλη» και κατέθεσαν τη γνώμη τους γι αυτό.

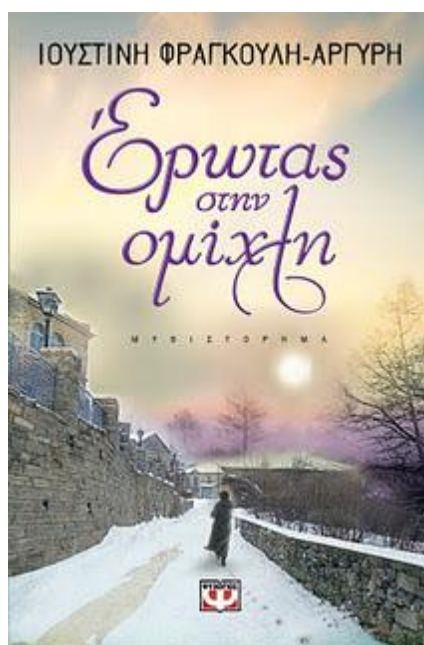
Είναι πολύ σπουδαίο και ανατρεπτικό να μπορέσεις να εισχωρήσεις στο ανδρικό αναγνωστικό κοινό με ένα μυθιστόρημα, πόσο μάλλον όταν το τίτλος παραπέμπει σε ερωτικό αφήγημα. Ευτύχησα όμως σε τούτο το πόνημα να προσελκύσω του άντρες κριτικούς, που υπήρξαν γενναιόδωροι με τη γραφή μου.

Πρόκειται για τους **Αλέξανδρο Στεργιόπουλο** (Βιβλιοθήκη Ελευθεροτυπίας), **Ξενοφώντα Βεργίνη** (Τα Νέα της Λευκάδας), **Πέτρο Γαργάνη** (βιβλιοκριτικό), **Νίκο Διακογιάννη** (πεζογράφο από Νίσυρο) και **Μπάμπη Δερμιτζάκη** (λογοτέχνη-εκπαιδευτικό)

Βαθειά τους ευχαριστώ παραθέτοντας την κριτική τους.

(Βεβαίως πολλά υπέροχα κείμενα κριτικής γράφτηκαν από γυναίκες.)

Βιβλία με έρωτες, φιλίες, επιγραφές, ιδέες στα χρώματα του χειμώνα

Από τον **Αλέξανδρο Στεργιόπουλο** (Βιβλιοθήκη Ελευθεροτυπίας)

**Ιουστίνη Φραγκούλη-Αργύρη Ερωτας στην ομίχλη, εκδόσεις Ψυχογιός, σ. 425, ευρώ 17,70

Η ομίχλη δεν είναι απλό καιρικό φαινόμενο. Είναι αυτό που ταιριάζει περισσότερο στον άνθρωπο. Σαν να φτιάχτηκε από τον ίδιο. Το ημιδιαφανές λευκό σύννεφο

που καλύπτει την ατμόσφαιρα, εύκολα παραπέμπει στην ανθρώπινη ψυχή και την πολύπλοκη λειτουργία της. Αυτό που νομίζουμε ότι υπάρχει πίσω από τη λεπτή κουρτίνα, μπορεί εύκολα να μας ξεγελάσει. Να διαψεύσει αυτό που τα μάτια μας κοιτούν. Αυτό που οι αισθήσεις μας συλλαμβάνουν. Ή νομίζουν ότι συλλαμβάνουν.

Η ιδιαίτερη αυτή συνύπαρξη (φύση-ψυχή) είναι πιο έντονη και συνηθισμένη στην ελληνική περιφέρεια. Η απεραντοσύνη και αφθονία του τοπίου συνυπάρχει με την περιχαρακωμένη, τοπική κοινωνία. Εκείνη που προσέχει τους τύπους και την ομορφιά της και κρύβει κάθε ασχήμια. Ακόμη και σ' αυτές τις συμπληγάδες, ο έρωτας βρίσκει το χώρο του. Ανθεί και προσπαθεί να επιβιώσει. Η Ιουστίνη Φραγκούλη, στο τελευταίο της μυθιστόρημα, επιχειρεί να ερμηνεύσει τα φαινόμενα. Ανθρώπων και φύσης. Προσπαθεί και αγγίζει το ανεξήγητο.

Η συγγραφέας φτιάχνει τα θεμέλια της δουλειάς της με τα λόγια των άλλων. Με αυτά που της εκμυστηρεύονται οι άλλοι. Η πρωταγωνίστρια, η Αμαλία, της έδωσε απλόχερα δυνατές στιγμές, συγκινήσεις, συναισθήματα. Οπως αναφέρει στον πρόλογο: «Η Αμαλία με έκανε μέρος της προσωπικής της εμπειρίας».

Η Αμαλία λοιπόν. Νεαρή δασκάλα που πάει σε ορεινό χωριό, στα χρόνια του '70, για να διδάξει. Η νεαρή δασκάλα εισβάλλει στην κλειστή κοινωνία του χωριού. Με σεμνότητα και χωρίς να το επιδιώκει ανοιχτά, επιχειρεί να κατανοήσει τη λειτουργία του. Τους ντόπιους. Αναπάντεχα αρχίζει και βλέπει το κακό πρόσωπο της μικρής κοινωνίας (η φυλακισμένη κόρη της Ευθαλίας). Έχει όμως στηρίγματα. Τη φίλη της (Αμαρυλλίς) και τον Αριστοτέλη Αγγριππίδη, ευπατρίδη για το Μικροδένδρι (το χωριό της ιστορίας). Τα πράγματα όμως δεν είναι ξεκάθαρα. Η ομίχλη δεν επιτρέπει τις καθαρές ματιές. Έτσι, η άσχημη πλευρά των κατοίκων του χωριού δεν εξαφανίζεται. Κρύβεται και δεν αφήνει τις ψυχές να αναπνεύσουν. Γι' αυτό ο αγαπημένος της Αμαλίας, ο Αρίστος, πεθαίνει, γι' αυτό η Ευγενία τρελαίνεται. Η Φραγκούλη δίνει επιστημονική εξήγηση (τα νερά του ποταμού ταράσσουν τη χημική ισορροπία του εγκεφάλου) αλλά δεν αφήνει την μοναδικότητα της ανθρώπινης ψυχής.

Με στρωτή αφήγηση, προσεκτικά δομημένη πλοκή και επιλογή χαρακτήρων, προσφέρει ένα δυνατό μυθιστόρημα που διατρέχει τη ραχοκοκαλιά της ελληνικής ιστορίας του 20ού αιώνα.

ΕΡΩΤΑΣ ΣΤΗΝ ΟΜΙΧΛΗ

Της Ιουστίνης Φραγκούλη – Αργύρη

Του Ξενοφώντα Βεργίνη (Τα Νέα Της Λευκάδας)

Ένα πολύ ενδιαφέρον και εξαιρετικά καλογραμμένο πολυσέλιδο βιβλίο με καθήλωσε τρία συνεχόμενα βράδια! Ένα μυθιστόρημα ζωής που σε ταξιδεύει, με κομμένη την ανάσα, στα δύσβατα μονοπάτια του έρωτα και της αγάπης, στις βαθιές ρίζες της παράδοσης και διαδρομές της ιστορίας, στα κρυφά, επτασφράγιστα μυστικά μιας κλειστής κοινωνίας, στα βαθύσκιωτα δρομάκια του φόβου και της απελπισίας, αλλά και στα ξέφωτα των ονείρων σου, στα οράματα της παιδείας, στις αγωνιώδεις προσπάθειες από τη γέννηση στο Γολγοθά σου και από τη σταύρωση στην ανάσταση!

Γράφει η συγγραφέας για την δασκάλα ηρωίδα της (την Αμαλία): “... πιστεύει πως η αγάπη νικάει όλες τις συμφορές” και αλλού «...πιστεύει με σθένος πως μετά της σταύρωσης έρχεται πάντα η πολυπόθητη ανάσταση».

Δεν ξέρω πόσο εύκολα μπορεί κανείς να αποδεχτεί ή πόσο δύσκολα να απορρίψει τις θέσεις της ηρωίδας! Το βέβαιο είναι πως οι «διαδρομές» της ηρωίδας, όπως τις περιγράφει η συγγραφέας δεν είναι καθόλου εύκολες, αλλά βασανιστικές και με κόστος υψηλό!

Η Ιουστίνη Φραγκούλη – Αργύρη σε μια εξαιρετικά ενδιαφέρουσα πλοκή, με δυνατή περιγραφή, σε έκφραση και πλούσιο λεξιλόγιο, με ορθή στίξη και διατύπωση, που δείχνει ότι κατέχει την ελληνική γλώσσα, με βαθιά γνώση των γεγονότων στο χωροχρόνο και σεβασμό στα πρόσωπα, ταξιδεύει τον αναγνώστη στη διαδρομή μιας πονεμένης προσωπικής & κοινωνικής ιστορίας, που συγκινεί και συναρπάζει, που αναλύει και συνθέτει, που κρίνει και δεν κατακρίνει, που συμμετέχει αλλά δεν επηρεάζει, που φωτίζει αλλά δεν αλλοιώνει τα γεγονότα!

Συναισθήματα χαράς και απογοήτευσης, φόβου και ενθάρρυνσης, σιωπής και κραυγής αλληλοδιαδέχονται και αλληλοαναιρούνται στη ψυχολογία των ανθρώπων που υφαίνουν την ιστορία μιας κλειστής κοινωνίας που «τα ξέρει όλα», αλλά δεν μιλάει αλλά πίσω από την «υποτιθέμενη ανωνυμία». Στη μικρή κοινωνία συμβαίνουν όλα: **τα καλά** «...για βρέχει σ’ όλο το χωριό για σ’ όλο είναι λιακάδα» και **τα άσχημα** «... κακό χωριό τα λίγα σπίτια»! μια κοινωνία

ανθρώπων, όπου το «μοιραίο» επικρατεί του «προγραμματισμένου», όπου τα «στοιχεία» της φύσης διαμορφώνουν τους χαρακτήρες και γράφουν ιστορία ζωής.

Το βιβλίο της Ιουστίνης «Έρωτας στην Ομίχλη» μπορεί να πάρει και πολλούς άλλους τίτλους: «Ομίχλη στον Έρωτα», «η ζωή της σιωπής», «η δασκάλα των ονείρων και των οραμάτων», «η κοινωνία στο απόσπασμα» κ.τ.λ.. Είναι ένα μυθιστόρημα, μια νουβέλα, μια αληθινή ιστορία, μια ιστορία καθημερινής ζωής και παράδοσης που ζήσαμε και συνεχίσουμε να ζούμε όλοι μας κι όταν ομολογούμε κι όταν δεν ομολογούμε...! Αυτός που θα το διαβάσει θα βρει και τον εαυτό του! **Αξίζει να το διαβάσουμε.**

Συγχαρητήρια Ιουστίνη και καλή συνέχεια!

Ξενοφών Βεργίνης

Ιουστίνη Φραγκούλη

Έρωτας στην ομίχλη

Εκδόσεις Ψυχογιός

Του Πέτρου Γαργάνη

Προχωρώντας στο μυθιστόρημα, οι εντυπώσεις μου είχαν να κάνουν περισσότερο με τους ήρωες. Άρτια ανεπτυγμένοι χαρακτήρες, από την νεαρή πρωτοδύοριστη δασκάλα την Αμαλία, την παραγμένη κόρη του Προέδρου της κοινότητας την Ευγενία, μέχρι το διευθυντή του σχολείου και τη δικηγόρο κόρη του, άνθρωποι γεμάτοι με πάθη, όνειρα και ευμετάβλητα συναισθήματα, δεμένοι στο άρμα μιας καθημερινότητας διαφορετικής για τον καθένα, έστω κι αν αναγκάζονται να συνυπάρχουν, είτε από επιλογή είτε εξ ανάγκης.

Κύριο πρόσωπο είναι η Αμαλία, η νεαρή δασκάλα η οποία σε μια προσπάθεια θραύσης του ατομικού της κατεστημένου, υπερβαίνει τις αστικές της καταβολές και συμβάσεις, αποφασίζοντας να μετακομίσει, πρωτοδύοριστη εκπαιδευτικός ούσα, στο Μικροδέντρι, κεφαλοχώρι της Δυτικής Μακεδονίας, δίπλα σ' ένα ποτάμι, πηγή ζωής αλλά και συμφοράς, εν τέλει ,για τους κατοίκους του.

Το χρονικό πλαίσιο τοποθετεί το μύθο στην Ελλάδα της πρώιμης μεταπολίτευσης, με την ανήλικη ακόμα δημοκρατία να κάνει τα πρώτα βήματα. Εποχές ανατροπών και ενός αστικού εκσυγχρονισμού που αργεί όμως να έρθει. Φανταστείτε πόσο δύσκολο είναι το εγχείρημα μιας καλομαθημένης κόρης, η οποία, καίτοι συνειδητοποιημένη, εντούτοις απέχει από το να αντιληφθεί με επάρκεια το μέγεθος της περιπέτεια της, με τους αιώνους που εμφανίζονται στο πρόσωπο μιας εφιαλτικής τσιγγάνας, απλά να προϋδεάζουν το ζοφερό μέλλον. Έρωτας, απογοητεύσεις, εκπλήξεις και εντάσεις, συμπαραομαρτούντα μιας απόφασης που θα της σημαδέψει τη ζωή.

Έπειτα είναι ο Αριστοτέλης Αγριππίδης, γόνος μιας σπουδαίας όσο και τραγικής οικογένειας, καταραμένης θαρρείς, που την ακολουθεί η σκληρή μοίρα της προσφυγιάς, και των δικών της θαμμένων μυστικών, μέχρι και το σχεδόν ξεκλήρισμα της. Παράξενος και όμορφος, λαμπερός και σκοτεινός, γοητευτικός όσο και ακούσια επικίνδυνος.

Όμως νομίζω ότι ο κύριος πρωταγωνιστικός ρόλος ανήκει στην ίδια την ιστορία του Ελληνισμού που βίωσε μεγάλες συμφορές τον 20ο αιώνα. Η συγγραφέας χρησιμοποιεί ευφυώς ως όχημα την οικογένεια Αγριππίδη για να επισημάνει και να εκθέσει μέσα από αυτήν, την πορεία του Ελληνισμού. Ξεκινώντας με τον ξεριζωμό από τις εστίες του όπου μεγαλούργουσε για αιώνες, τον διωγμό, την ξενιτιά αλλά και με την φλόγα της ελπίδας ζωντανή. Αυτή ακριβώς η φλόγα είναι που τον διατηρεί ακμαίο μέχρι και τις μέρες μας, παρά τα όποιες ανυπέρβλητες, πολλές φορές, δυσκολίες.

Ο Ελληνισμός πάνω απ' όλα είναι πολιτισμός που δεν περιχαράκωνεται σε σύνορα. Είναι μια οικουμενική υπόθεση. Έλληνες κοσμοπολίτες που φέρουν και παράγουν πολιτισμό εξακολουθούν να υπάρχουν σε όλον τον κόσμο. Δυστυχώς όμως ο Ελληνισμός δεν είναι γεμάτος μόνο από επιτεύγματα, αλλά και από εμμονές, αγκυλώσεις και στερεότυπα ενός συντηρητισμού που λειτουργεί ως τροχοπέδη στην εξέλιξη του.

Η συγγραφέας επισημαίνει καίρια και με ξεχωριστή ενάργεια όλα αυτά τα χαρακτηριστικά. Διαθέτει καθαρή οπτική και το σθένος να παρουσιάζει χωρίς ακκισμούς αυτό το οποίο υπήρχε και εν πολλοίς υπάρχει σαν βασική συνισταμένη στους τρόπους της ελληνικής κοινωνίας. Και δεν είναι μόνο η χειμαζόμενη επαρχία, αλλά και τα μεγάλα αστικά κέντρα, όπου οι άνθρωποι εμπνέονται τον συμβιβασμό για να επιτύχουν μια απρόσκοπτη επιβίωση, με βαρύ αντίτιμο και χωρίς πάντοτε να τα καταφέρνουν.

Η ομίχλη με την οποία σκεπάζονται τα προβλήματα απλά και μόνο τα διαιωνίζει χωρίς ποτέ να τα λύνει. Έτσι, παρακολουθώντας μέσα από το βιβλίο την πορεία της οικογένειας Αγριππίδη μου ήταν εύκολο όσο και αναγκαίο να απεμπλακώ από το φόντο της τραγικής ερωτικής ιστορίας μεταξύ της νεαρής δασκάλας και του νεώτερου γόνου της οικογένειας. Τα κείμενα εισέβαλλαν στα στεγανά της τοπικής -και όχι μόνο- κοινωνίας, όπου η υποκρισία, παρούσα, απομόνωνε ακόμα περισσότερο τους ανθρώπους, εγκλωβίζοντας τους στην εσωστρέφεια.

Η πλοκή του μύθου κράτησε ζεστό το ενδιαφέρον μου με τις συνεχείς ανατροπές και με την αδιάκοπη ροή των γεγονότων. Με γλώσσα ρέουσα, απλή αλλά όχι απλοϊκή, επιτρέπει στον αναγνώστη, ή καλύτερα τον προτρέπει, να εμβαθύνει και αυτός με την σειρά του.

Γλαφυρός και περιγραφικός ο γραπτός λόγος αλλά και με μια εσωτερική γαλήνη και μουσικότητα δείχνει να ελέγχει αλλά και να ελέγχεται από συναίσθημα και λογική ταυτόχρονα, μια ισορροπία που δύσκολα επιτυγχάνεται.

Γυρίζοντας και την τελευταία σελίδα του μυθιστορήματος δεν μένουν απορίες ούτε ερωτηματικά όσον αφορά τις επιδιώξεις της συγγραφέως. Με προσωπικό στίγμα και άποψη δεν αποφεύγει την έκθεση καλλιεργώντας γόνιμο προβληματισμό.

ΙΟΥΣΤΙΝΗ ΦΡΑΓΚΟΥΛΗ, έρωτας στην ομίχλη, εκδ. Ψυχογιός

Του Νίκου Διακογιάννη

Δύο χρόνια ποκοπεί απ' τη μητέρα και το ασφικτικό περιβάλλον στο οποίο επιθυμεί να την περιορίσει. Το μυθιστόρημα ανοίγει με τη σκηνή στο λεωφορείο και τις περιγραφές των έξω και έσω τοπίων. Εικόνες από ελληνική επαρχία εκείνης της εποχής, άνθρωποι στιβαγμένοι σε οχήματα που αγκομαχούν στους δύσβατους κι επικίνδυνους δρόμους, γυναίκες της συστολής και της ηθικής βάσει άγραφων νόμων, αποτελούν τα πρώτα υλικά στα χέρια της συγγραφέως. Κι έπειτα ο έρωτας στο πρόσωπο του Αρίστου, γόνου του Αριστοτέλη Αγριππίδη, ο οποίος στα 1916, χρονιά της γενοκτονίας των Ποντίων από τους Τούρκους, αφήνει την πατρίδα του, την Ίμερα του Πόντου, για να βρεθεί στην αχανή αμερικανική ήπειρο από όπου, πλούσιος πια, επιστρέφει στην Ελλάδα για να γίνει ο ευπατρίδης, εκείνος που θα χτίσει σχολειό και μεγάλη εκκλησιά.

Αν η ιστορία έμενε μόνο σε αυτά θα μπορούσε να θεωρηθεί ως μια ακόμη προσπάθεια να ειπωθούν θέματα χιλιοειπωμένα και μάλιστα έχουν γυριστεί ως ταινίες τότε που ο ελληνικός κινηματογράφος όδευε προς την παρακμή του (βλ. Η δασκάλα με τα ξανθά μαλλιά). Το γνωρίζει αυτό η συγγραφέας, γι' αυτό -αν και κάπως αργά στη δομή του βιβλίου- φροντίζει να ανεβάσει τον πήχυ, να μας κλείσει το μάτι με μια συνέχεια που βρίθει κρυμμένων μυστικών. Οι ανατροπές παίρνουν τον πρώτο λόγο και είναι τέτοιες που δεν μπορεί να φανταστεί ο αναγνώστης, ακόμη κι αν τα λόγια μιας τσιγγάνας έχουν ρίξει τον πρώτο σπόρο των μελλούμενων.

Έν τέλει, έγνοια της συγγραφέως φαίνεται να μην είναι η πρωτοκαθεδρία του έρωτα -κι ας έχει λάβει καίρια θέση στον τίτλο του μυθιστορήματος- όσο οι μικρές ιστορίες των κατοίκων του Μικροδενδρίου και ουσιαστικά της κάθε μικρής, αποκομμένης από τα του κόσμου κοινωνίας, εκεί όπου η ομερτά είναι ο κανόνας. Ιστορίες που σαν δίνες γυρνούν γύρω από τη θάλασσα των δυο ερωτευμένων, Αρίστου και Αμαλίας. Οι μορφές της Ασπασίας, της Ευγενίας και της μητέρας του

μικρού Στέλιου παραπάνω από καθηλωτικές, δοσμένες με αληθοφάνεια και έκδηλη αφοσίωση από τη συγγραφέα, η οποία δε διστάζει να καυτηριάζει κάθε τόσο τη νοοτροπία εκείνη που κράτησε και εξακολουθεί σε ορισμένα μέρη να κρατά δέσμιες τις ανυπεράσπιστες ψυχές. Η Ευγενία, με την ένταση που φέρνει στα γεγονότα, τα καθιστά σαν έναν χάρτη πολύ ενδιαφέροντα των συναισθημάτων. Όσο για την σπιτονοικοκυρά της Αμαλίας, την κυρία Ευθαλία, ναι, είναι αυτή που -όχι τυχαία η επιλογή ονόματος- έχει το θάλος να προβεί στην ανόσια πράξη της μόνο και μόνο για να μη μάθει στο χωριό κανείς τίποτα. Είναι αυτή που θα κρίνει σκληρά άλλους μα για την δική της πράξη δε βρίσκει τίποτα το μεμπτό, την έχει μάλιστα αναδείξει σε πρέπουσα και αρεστή στον Θεό!

Κι αν σε κάποιους τέτοιες ιστορίες φανούν υπερβολικές για τα τέλη της δεκαετίας του 70, αυτό δεν μπορεί να ισχύει, αφού και σήμερα έρχονται στο φως ίδιες και ακόμη πιο τραγικές με θύματα άλλοτε παιδιά, άλλοτε γυναίκες μα και οικογένειες που προτίμησαν να ρίξουν βαριά την πλάκα της λήθης από το να ανοίξουν δρόμους στα μέλη τους που τόσο πολύ διψούν για αυτούς.

Η αγάπη της συγγραφέως προς την Ελλάδα διατρέχει υπογείως το σώμα του μυθιστορήματος, ένας πικρός καημός για όσα πέρασε αυτό το έθνος στον εικοστό αιώνα, τις φορές που το πρόδωσαν και ζήτησαν επί πίνακι την κεφαλήν του. Μόνιμος κάτοικος του Καναδά -επί εικοσαετίας και πλέον- η ίδια, δεν μπορεί παρά να δονείται ταυτόχρονα και από τη δεινή θέση της πατρίδας μας όπως αυτή έχει διαμορφωθεί σήμερα με την Κατοχή της Νέας Τάξης Πραγμάτων. Ίσως αυτός είναι και ένας από τους λόγους για τους οποίους η κυρία Φραγκούλη τονίζει περισσότερο την ηθική ακεραιότητα της Αμαλίας (μακάρι να υπήρχαν σήμερα πολλές τέτοιες δασκάλες) όπως και του ηλικιωμένου διευθυντή της που φροντίζει το σχολείο ωσάν να ήταν δικό του παιδί! Οι σελίδες όπου παρελαύνουν σίχοι από τον Γιάννη Ρίσο, οι αναφορές σε έργα κλασικά και μεγάλα πνεύματα της ελληνικής πεζογραφίας, όπως αυτό του Καζαντζάκη, αυτή τη γραμμή έρχονται να υπηρετήσουν. Τέλος, σε ορισμένες μονάχα περιπτώσεις, βρήκα τις περιγραφές εσωτερικών χώρων ή τρόπου ντυσίματος αρκετά εξεζητημένες ή αχρείαστες τη δεδομένη στιγμή.

Το τέλος του βιβλίου ομολογώ πως δεν το περίμενα. Ίσως κατά μια έννοια να είναι καλύτερη μια τέτοια έκβαση, αφού δίνει άλλο τόνο στην ιστορία.

Εν κατακλείδι, ένα βιβλίο ευκολοδιάβαστο που θέτει καίρια ζητήματα των ανθρώπων που η ζωή δεν τους τα έφερε όλα βολικά, Ένα βιβλίο - ύμνος προς εκείνους που με το υστέρημά τους ή την μεγάλη περιουσία τους είχαν πάντα κατά νου κάτι να διασώσουν από το σώμα της πατρίδας, κάτι να γιατρέψουν, μια ανάγκη να καλύψουν.

Ιουστίνη Φραγκούλη, Έρωτας στην Ομίχλη, Ψυχογιός2011, σελ. 425
Του Μπάμπη Δερμιτζάκη (περιοδικόΛέξημα)

<><> <><>

Δεν είναι ένα συναρπαστικό ρομάντζο αλλά μια σκληρή ερωτική ιστορία, μια πραγματική ερωτική ιστορία που η συγγραφέας αφηγείται

Δεν είναι και τόσο συνηθισμένο οι συγγραφείς να τοποθετούν τις ιστορίες τους σε αγροτικά περιβάλλοντα. Από τις εξαιρέσεις που μου έρχονται τώρα στο μυαλό είναι η Ευγενία Φακίνου, που, αν δεν κάνω λάθος, όλες της οι ιστορίες διαδραματίζονται στην επαρχία. Και της Ελένης Στασινού το τελευταίο μυθιστόρημα, «Η γυναίκα των Δελφών», τοποθετείται στην επαρχία, και, όπως φαίνεται από τον τίτλο, στους Δελφούς. Και της Ιουστίνης Φραγκούλη το τελευταίο μυθιστόρημα, «Έρωτας στην ομίχλη», τοποθετείται στην επαρχία, σε ένα ορεινό χωριό στην Έδεσσα.

Στην τελευταία παράγραφο στις «ευχαριστίες», στο τέλος του βιβλίου, διαβάζουμε: «Ευχαριστώ όλους για τούτο το βιβλίο, και προπάντων την Αμαλία που μου εμπιστεύτηκε την προσωπική της ιστορία, χωρίς μοντάζ, κοιτώντας με ευθύβολα στα μάτια». Έχουμε λοιπόν να κάνουμε όχι ακριβώς με ένα μυθιστόρημα, αλλά με την εξιστόρηση μιας πραγματικής ιστορίας.

Υπάρχουν βιβλία στα οποία η αφήγηση καταποντίζεται μέσα στο ύφος, και βιβλία που το ύφος υπηρετεί την αφήγηση, χωρίς να θέλει να της τραβήξει το χαλί κάτω από τα πόδια. Εγώ ως αφηγηματολόγος έχω την τάση να εκτιμώ πολύ τα δεύτερα, αλλά φαντάζομαι και η μεγάλη πλειοψηφία των αναγνωστών. Το βιβλίο της Ιουστίνης δεν κατακλύζεται με τα συνηθισμένα υφολογικά στοιχεία όπως είναι για παράδειγμα οι μεταφορές, οι οποίες σε μερικούς συγγραφείς χρησιμοποιούνται σε βαθμό κατάχρησης, ούτε με λυρικές περιγραφές τοπίων σε μια επίδειξη λογοτεχνικότητας. Η συγγραφέας αφήνει τους ήρωές της να μιλούν αβίαστα, σαν να βρίσκονται πάνω σε ένα θεατρικό σανίδι, περιορίζοντας τις αφηγηματικές συνδέσεις και τα σχόλιά της στα εντελώς αναγκαία. Παρά το ό,τι τα επεισόδια που αφηγείται στις 415 σελίδες του βιβλίου δεν είναι και τόσα πολλά, δεν δημιουργείται ποτέ η αίσθηση του πλατειασμού. Αντίθετα η Φραγκούλη λέγει αυτά που είναι αναγκαίο να πει, ούτε περισσότερα, ούτε λιγότερα. Την ίδια αίσθηση απεκόμισα παρεμπιπτόντως, διαβάζοντας μόλις πρόσφατα τον «Φιλαράκο» του Γκυ ντε Μωπασάν.

Συνήθως τη λέξη «πλοκή» τη χρησιμοποιούν ως συνώνυμη της «ιστορίας». Στην κυριολεκτική της σημασία σημαίνει το πλέξιμο των γεγονότων της ιστορίας κατά την αφήγηση. Και το πλέξιμο αυτό έχει μεγάλη σημασία, γιατί καθορίζει σημαντικά το ενδιαφέρον του αναγνώστη. Και ένα στοιχείο εκ των ων ουκ άνευ σε μια καλή πλοκή είναι το στοιχείο του σασπένς, της αγωνίας για την έκβαση, το οποίο δημιουργείται με διάφορες αφηγηματικές τεχνικές.

Η Ιουστίνη παρακολουθεί την Αμαλία, την ηρωίδα της, πρωτοδιόριστη δασκάλα, καθώς πηγαίνει με το λεωφορείο στο ορεινό χωριό όπου έχει τοποθετηθεί. Ο δρόμος είναι κακοτράχαλος, γεμάτος στροφές. Στην μια πλευρά του ορθώνεται ο σκοτεινός όγκος ενός πανύψηλου βουνού και στην άλλη χάσκει ένας απύθμενος γκρεμός. Ένα απότομο φρενάρισμα πετάει την Αμαλία έξω στο διάδρομο. «Αν δεν έπιανε το φρένο, θα κατρακυλούσαν κάτω και δε θα 'μενε τίποτα από τα κορμιά τους» (σελ. 21). Τι θα γίνει αν συναντήσουν και άλλο αμάξι στην επόμενη στροφή; Μικροσασπένς, που όμως ανεβάζει την αδρεναλίνη του αναγνώστη. Σε λίγες σελίδες εκτίθεται το οικογενειακό background της Αμαλίας, για να παρουσιαστεί στη συνέχεια μια τσιγγάνα που θα της πει με το έτσι θέλω τη μοίρα της. Την βλέπει σκοτεινή. Μ'Α αυτό τον τρόπο δημιουργείται το τραγικό σασπένς του ποιες συμφορές περιμένουν την ηρωίδα. Ο έρωτας που θα αναπτυχθεί με έναν νεαρό του χωριού ξέρουμε ότι δεν θα ευοδωθεί, αγνοούμε όμως για ποιο λόγο. Σαν κακός οiwνός η τσιγγάνα αυτή θα εμφανιστεί ξανά μερικά κεφάλαια πιο κάτω, για να την τρομοκρατήσει άλλη μια φορά με τις μαύρες προφητείες της, και μια

τρίτη φορά στο τέλος του βιβλίου: «Σήμερα θα γενεί το κακό, σήμερα...» (σελ. 404).

Υπάρχουν και άλλα σασπένς. Η Αμαλία ακούει ανθρώπινα ουρλιαχτά. Η σπιτονοικοκυρά της την καθησυχάζει λέγοντάς της ότι είναι τσακάλια. Η Αμαλία δεν πειθείται, ούτε και ο αναγνώστης. Αργότερα μαθαίνουμε πως είναι η τρελή της κόρη, που από τη φυλακή του Δαφνίου την μετέφερε στη φυλακή ενός στάβλου του σπιτιού της, για καλύτερα.

Όταν η Αμαλία με τη φίλη της βλέπουν ένα ερωτικό ζευγάρι πίσω από τους θάμνους, αναγνωρίζουν την Ευγενία, όμως ο άλλος ποιος είναι; Ο Αρίστος μήπως;

Η Ευγενία κάποια στιγμή εξαφανίζεται. Είναι μήπως νεκρή; Όχι, θα την βρουν σε άθλια κατάσταση, και τότε θα μάθει η Αμαλία μαζί με τον αναγνώστη ότι είναι ψυχασθενής.

Η οικογενειακή ιστορία του νεαρού Αρίστου εκτίθεται με περισσότερες λεπτομέρειες, σε ολόκληρο κεφάλαιο, λίγο μετά την οικογενειακή ιστορία της Αμαλίας. Είναι εξάλλου πιο συναρπαστική, αφού έχει να κάνει με τον ξεριζωμό των προγόνων του από την Μικρά Ασία και τη μετανάστευση του παππού του στην Αμερική.

Ο νεαρός Αρίστος είναι γυναικάς. Η αφηγηματική αναμονή είναι πως η σχέση θα διαλυθεί γι' αυτό το λόγο. Και έχουμε εδώ μια αφηγηματική ανατροπή - μια άλλη αρετή της συναρπαστικής αφήγησης - αφού τέλος στη σχέση θα δώσει όχι η απηυδισμένη Αμαλία αλλά ο θάνατος του Αρίστου από ανακοπή μέσα στα παγωμένα νερά της λίμνης • που, όπως μαθαίνουμε στο τέλος, μπορεί και να είναι μια αυτοκτονία υπεράνω πάσης υποψίας.

Υπάρχει και άλλη μια αφηγηματική ανατροπή. Όταν η Ευγενία μιλάει για τη σχέση της με τον Αρίστο ο αναγνώστης δεν υποψιάζεται πως πρόκειται για ψυχωτικό παραλήρημα. Θα το μάθει πολύ αργότερα.

Το σασπένς και οι ανατροπές στις αναγνωστικές προσδοκίες είναι οι κύριες αφηγηματικές αρετές του «μυθιστορήματος». Υπάρχει όμως και ένα εφέ απροσδόκητου, ακόμη και για τους πιο υποψιασμένους αναγνώστες, ένας από τους οποίους σεμνύνομαι ότι είμαι και εγώ. Ξέρουμε ότι οι ψυχικές παθήσεις οφείλονται σε δυο κυρίως παράγοντες, που μπορεί να είναι ανεξάρτητοι, αλλά που συνήθως λειτουργούν συνεργικά. Αυτοί είναι οι τραυματικές εμπειρίες, ιδιαίτερα κατά την παιδική ηλικία, και η κληρονομικότητα. Η διπολική διαταραχή (η επιστημονική ονομασία της μανιοκατάθλιψης) από την οποία πάσχει ο Αρίστος φαίνεται ότι οφείλεται στην εμπειρία μιας διπλής ορφάνιας. Όταν πέθανε η μητέρα του κατά τη γέννα, ο πατέρας του τον εξαπέστειλε στην αδελφή του στην Αθήνα.

Στο χωριό ερχόταν μόνο για διακοπές. Οι σχέσεις του με τον πατέρα του που ουσιαστικά τον απαρνήθηκε δεν είναι οι καλύτερες. Αντίθετα η διπολική διαταραχή της Ευγενίας φαίνεται να οφείλεται σε κληρονομικούς παράγοντες.

Όσο για την τρέλα της κόρης της σπιτονοικοκυράς, έχουμε την εντύπωση ότι ήταν αποτέλεσμα ενός άτυχου γάμου στην Αυστραλία. Τελικά δεν ήταν τίποτα από όλα αυτά, ή δεν ήταν μόνο, ή κυρίως, αυτά. Οι ψυχολογικές διαταραχές από τις οποίες έπασχαν, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, οι περισσότεροι κάτοικοι του χωριού οφειλόταν στην αυξημένη ποσότητα σε άλατα του νερού της περιοχής.

Αυτό αποκάλυψε μια ερευνητική ομάδα μετά από εξονυχιστική μελέτη. Ξέρουμε τις επιπτώσεις που έχει η μόλυνση του περιβάλλοντος στην σωματική μας υγεία, αλλά δεν ξέρουμε, ή υποτιμούμε, την επίδραση που μπορεί να έχει πάνω στην ψυχική μας υγεία. Και εγώ που έχω μελετήσει κάπως το θέμα - έχω γράψει σχετικά στο βιβλίο μου «Περιβάλλον, διατροφή και ποιότητα ζωής» - δεν της δίνω την πρέπουσα σημασία. Και όμως θυμάμαι που απέδιδα την υπερκινητικότητα του γιου μου - αστειευόμενος βέβαια γιατί μάλλον είναι κληρονομική, την είχα και

εγώ - στη μόλυνση από το μόλυβδο. Τώρα με την αμόλυβδη βενζίνη ο παράγοντας αυτός έχει εξαλειφθεί.

Τα αποσπάσματα από τα ποιήματα του Ρίτσου, όπως και ένα εκτενές απόσπασμα από τον «Αλέξη Ζορμπά» του Καζαντζάκη, αν δεν αποκαλύπτουν τις λογοτεχνικές επιρροές της Ιουστίνης, αποκαλύπτουν σίγουρα τις λογοτεχνικές της αγάπες. Η αγάπη για τον Καζαντζάκη μάλιστα τρύπωσε, θα λέγαμε ασυνείδητα, σε ένα σημείο. Διαβάζουμε: «Μαύρα φίδια με ζώνανε μαθές εμένα τη μαυροκακομοίρα τη μάνα» (σελ. 242). «Μαθές», μια λέξη που συναντάμε συχνά στον Καζαντζάκη, που όμως εγώ δεν την άκουσα ποτέ ζωντανά στην Κρήτη. Θυμάμαι που όταν την πρωτοδιάβασα στον Καζαντζάκη ρώτησα τους γονείς μου να μου πούνε τη σημασία της (μου είπαν ότι σημαίνει «βέβαια», «σίγουρα», αλλά μάλλον την χρησιμοποιούσαν οι κρητικοί όπως πετάνε σήμερα στο λόγο τους κάποιιοι το «που λες» ή «να πούμε»).

Όλα τα βιβλία της Ιουστίνης που έχω διαβάσει ήταν πολύ καλά, αλλά αυτό πιστεύω είναι το καλύτερο. Το συνιστώ ανεπιφύλακτα.

Μπάμπης Δερμιτζάκης

Posted by [Ιουστίνη Φραγκούλη](#) at 6:13 AM